

Ivan Thurzo

ROZPOMIENKY

V Slovenskej národnej rade

Spolok slovenských spisovateľov

Ivan Thurzo

ROZPOMIENKY

V Slovenskej národnej rade

Spolok slovenských spisovateľov

Copyright © Ivan Thurzo – dedičia, 2014

Cover design © Jana Satková, 2014

© Spolok slovenských spisovateľov, Bratislava 2014

Realizované s finančnou podporou
Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

SPOLOK SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Ivan Thurzo: Rozpomienky. V Slovenskej národnej rade

Prvá časť Rozpomienok do prijatia Deklarácie slovenského národa vyšla pod názvom
Medzi vrchmi a na rovine (Tatran 1987)

Jazykový redaktor: Ivan A. Petranský

Poznámkový aparát: Natália Rolková

Sadzba: Jana Satková

Obálku s použitím fotografie z archívu SNK spracovala Jana Satková

Tlač: P+M Turany

Prvé vydanie

Printed in Slovakia

ISBN 978-80-89727-10-0

Ivan Thurzo¹

ROZPOMIENKY

V Slovenskej národnej rade

V prvých dňoch novembra 1918 mal som nejakú prácu v Tatra banke. Hľadal som vtedajšieho hlavného direktora Cyrila Kresáka² a našiel som ho v rozhovore s Matúšom Dulom³, predsedom Slovenskej národnej rady. Slovenská národná rada úradovala práve v zasadačke banky, ktorá jej ju kvôli tomu celú dočasne prepustila. Matúš Dula sa medziiným sťažoval na pomalosť bežných prác v SNR. Vraj tajomník K. A. Medvecký⁴ každú sobotu, niekedy i včasnšie, odchádza do svojej farnosti a prichádza až v pondelok, ba niekedy až v utorok. V SNR sa v tom čase sústreďovala celá organizácia slovenského národného i hospodárskeho života, najmä z krajov, kde jednotlivé mestá, mestečká a dediny svojimi uzneseniami už prijali Deklaráciu slovenského národa⁵ a tým sa automaticky podriadili autorite SNR. Do SNR prichá-

¹ Ivan Thurzo (1882, Banská Bystrica-Radvaň – 1964, Martin), redaktor, publicista, národný pracovník. Úradník Tatra banky v Turčianskom Sv. Martine, Ľudovej banky v Námestove, vedúci filiálky Krupinskej sporiteľne. Účastník prvej svetovej vojny, kde bol ťažko ranený. Signatár Deklarácie, vedúci kancelárie SNR. Stúpenec ČSR a čs. vzájomnosti.

² Cyril Kresák (1863, Dolný Kubín – 1945, Senica), riaditeľ Tatra banky, signatár Deklarácie.

³ Matúš Dula (1846, Blatnica – 1926, Ružomberok), politik, predseda Slovenskej národnej strany (SNS), predseda SNR, signatár Deklarácie, spolupredseda Matice slovenskej (MS), podpredseda pražského Národného zhromaždenia (NZ) a predseda Klubu slovenských poslancov v rámci neho.

⁴ Karol Anton Medvecký (1875, Dolná Lehota – 1937, Bojnice), etnograf, historik a cirkevný hodnostár, tajomník SNR, signatár Deklarácie, poslanec Národného zhromaždenia, funkcionár Československej strany lidovej i Muzeálnej slovenskej spoločnosti (MSS).

⁵ Deklaráciu slovenského národa (alebo Martinskú deklaráciu) prijala Slovenská národná rada ako najvyšší reprezentatívny orgán Slovákov 30. októbra 1918 v budove Tatra banky v Turčianskom Sv. Martine.

MATÚŠ DULA, PREDSEDA SLOVENSKEJ NÁRODNEJ RADY

dzalo množstvo listov, takmer každý deň, a bolo ich treba riadne povybavovať.

V kancelárii SNR už pracovali jedna či dve slečny, ale robili len písárske práce, zapisovali do protokolu došlé listy a odpisovali, resp. prepisovali načisto koncepty predsedníctva, resp. tajomníka. Na Dulovu poznámku, že by potrebovali v SNR nejakú mužskú silu, ktorá vie samostatne korešpondovať, Kresák ukázal na mňa, podotknúc: „Tu by bola takáto sila.“ Dula pozrel na mňa a poznamenal: „Nuž dobre,“ ale z prízvuku jeho slov bolo vidieť,

že som mu nie príliš sympatický, hoci to aj nedal najavo viditeľným spôsobom. Počas mojej vojenskej kalvárie raz alebo dva razy intervenoval v môj prospech u dr. Erdélyho ml. v Budapešti, moju vtedajšiu vec poznal a pokladal ma za neprimeraného radikála nielen v národnostných, ale aj v iných otázkach, najmä sociálnych. Okrem toho si iste pamätal moje ideové nezhody s Vajanským a s Ambrom Pietrom pre Kompišovu prednášku o Karlovi Havlíčkovi-Borovskom, mnou navrhnutú a zabezpečenú na zhromaždení slovenskej mládeže v Martine v auguste 1906. Niektorí starší martinskí národovci videli totiž vo mne „pokrokára, sympatizujúceho so socializmom“. Bol som riadnym predplatiteľom pražského Práva lidu a budapeštianskej Népszavy, neskôr aj berlínskeho Vorwärtsu.

Nuž, už v nasledujúci deň ma na sekretariáte SNR Karol A. Medvecký spoznal osobne a súhlasil s mojou akceptáciou. Ohľadne platu som sa vôbec nedohovoril, ponechajúc túto vec na riešenie Dulovi a Medveckému, po zistení mojej zbehlosti v práci. U mňa vtedy hlavnou vecou bolo, že slúžim národu, a to už slobodnému, čo ma naplňovalo vnútorným uspokojením. Bol som v tomto ohľade veľkým idealistom.

Na sekretariáte SNR bolo skutočne toľko práce, že sme ju ani dvaja ľudia nezvládli. Sám predseda Dula bol už v 73. roku života, nemal už duševnej sily, energie a rutiny, aká bola potrebná pri riadení takej celoslovenskej ustanovizne, akou bola SNR, a Medvecký slúžil vlastne dvom pánom. Svojmu biskupovi, ktorému svojho času prisahal kňazskú poslušnosť, a SNR. Keby svätokrížsky biskup Farkas Radnai⁶, ktorému Medvecký ako svojmu ordinárovi podliehal, bol býval Slovákom, bol by Medveckého okamžite uvoľnil zo služby v bacúrovskej rímskokatolíckej farnosti, menu-

⁶ Wolfgang Radnai, pôvodne Wolfgang Ritthammer, maď. Farkas Radnai (1848, Chişineu-Criş – 1935, Sümeg), rímskokatolícky (r. k.) kňaz, banskobystrický diecézny biskup, po rezignácii 16. decembra 1920 vymenovaný za titulárneho arcibiskupa axomiského. Po rozpade Uhorska vykázaný do Maďarska.

júc na jeho miesto administrátora. No Radnai po „panslávskom hóbortosságu“, ako niektorí Maďari a maďaróni charakterizovali Martinskú deklaráciu, ešte viac zanevrel na Medveckého ako predtým. Medvecký preto musel byť i naďalej správcom bacúrovskej fary a len nakrátko mohol dochádzať do Martina. Takto práca SNR viazla.

Svätokrížsky, resp. banskobystrický rímskokatolícky biskup Farkas Radnai bol vo svojej diecéze skutočným „Farkašom“ (t. j. po slovensky vlkom). Bol pôvodom Nemec, narodený v mestečku Kisjenő⁷ v Aradskej stolici, pôvodne sa volal Wolfgang Ritthammer, no pomaďarčil si meno na Farkas Radnai. Svojou bezohľadnosťou a neobyčajnou dravou zaujatosťou voči tým slovenským kňazom, ktorí čo len máličko (ale veľmi máličko) zapáchali slovenčinou, vy získal si v slovenskej verejnosti prezývku „biskup Vlk“. V banskobystrickej diecéze sa primerane tomu ani jeden slovenský kňaz neodvážil ani len tajne predplatiť si Národné noviny alebo Slovenský Týždenník. Keby sa o takomto „priestupku“ voči „maďarskému národu“ dozvedel biskup Vlk, bol by ho v momente preložil na najchudobnejšiu farnosť. Jediný Karol A. Medvecký si dovoľil byť otvoreným Slovákom a za takéto svoje presvedčenie musel ísť do Bacúrova, kde jadro jeho farníkov tvorilo len niekoľko Cigánov a tam by Medvecký bol musel aj dokončiť svoj život, nebyť oslobodenia Slovenska spod maďarskej nadvlády. Aj v iných diecézach na Slovensku v tých časoch boli biskupi takmer napospol plávajúci na vlnách bezuzdného maďarského šovinizmu, ale trpeli roduverných slovenských kňazov v svojom obvode, pravda, nedopriali im výnosnejšej farnosti. Napríklad, známy zloduch, spišský rímskokatolícky biskup Sándor Párvy⁸, mal vo svojej diecéze viacerých slovenských roduverných kňazov, vedel o nich a trpel ich, no u biskupa Vlka takéhoto „národnostného“ luxusu nebolo.

⁷ Chişineu-Criş – mesto v západnej časti Sedmohradska v Rumunsku.

⁸ Alexander (Sándor) Párvy (1848, Gyöngyös – 1919, Budapešť), spišský biskup od roku 1904, neslávne známy v súvislosti s Černovskou tragédiou v roku 1907.

V slovenskom Turci začas bol bielou vranou aj pod biskupom Vlkom Stanislav Kianička⁹, valčiansky farár, autor viacerých náboženských článkov v Kazateľni a v Katolíckych novinách do roku 1900 a dielca Svätý rok, ktorý vydal v roku 1901 Spolok sv. Vojtecha v Trnave. Biskup Vlk už aj z úzkeho cirkevno-náboženského hľadiska nemohol Kianičkovi vytýkať túto literárnu činnosť. Najviac mohol od neho požadovať, aby písal po maďarsky. No rozhodne musel Kianičku ako literárne pôsobiaceho trochu aj rešpektovať. Kianička bol riadnym členom Muzeálnej slovenskej spoločnosti, veď bol rodom Martinčan a pochádzal z roduvernej slovenskej rodiny. No, aby u biskupa Vlka neupadol do nelásky, vzdal sa členstva v MSS. Do MSS opätovne vstúpil až v slobodnom Slovensku. Slovenskí kňazi vo svätokrížskej alebo banskobystrickej diecéze boli takí zastrašení maďarskou chamtivosťou biskupa Vlka, že aj taký slovenský kňaz, akým bol napríklad Jur Koza-Matejov, pôsobiaci v Necpaloch, sa obával dávať hoci len nepatrne najavo, že je síce len veľmi tichý, no zato presvedčený Slovák. V snahe vyhnúť sa prípadnému upodozrievaniu z „panslavizmu“ prispieval do maďarských novín, podpisujúc sa Kóza György! Pamätám si veľmi dobre zo svojho pôsobenia na sekretariáte SNR, keď Karol A. Medvecký, ako budúci referent Šrobárovho ministerstva pre rímskokatolícke cirkevné veci, mal značné problémy, ktorého rímskokatolíckeho kňaza poveriť v „panslávskom Turci“ vziať prísahu vernosti k československému štátu od svojich turčianskych oltárnych bratov. Napokon po dlhom váhaní rozhodol sa zveriť túto funkciu Jurovi Kozovi-Matejovovi. (Na Kianičku si sťažoval, že – ako Slovák – vystúpil svojho času z MSS, a preto ho celkom obišiel v tejto záležitosti.)

Nuž, biskup Vlk pomocou svojho biskupského tajomníka Havrana vedel držať na korde všetkých kňazov vo svojej diecéze

⁹ Stanislav Kianička (1873, Turčiansky Sv. Martin – 1940, Valča), r. k. kňaz a náboženský spisovateľ. Pôsobil v Dlhom Poli, Necpaloch a Valči.

ze. V tejto súvislosti mi brat švagra Jozefa Gregora-Tajovského Ján Gregor, rímskokatolícky kňaz, dekan v Žarnovici, vyrozprával príbeh zo svojej podriadenosti biskupovi Vlkov. Už neviem, kde kaplánčil vtedy Jano Gregor, keď dostal od biskupa Vlka ferman¹⁰, začínajúci sa stereotypnými slovami: „Kedves fiam¹¹...“, ktorým osvietený pán biskup ráčil ho vyslať „na pokračovanie jeho duchovných štúdií“ za kaplána do Brezna. Jano Gregor sa veľmi nepotešil biskupovmu fermanu. V Brezne duchovní oboch konfesií – rímskokatolícki i evanjelickí – boli vyslovene maďaróni a Jano Gregor už aj pod vplyvom svojho brata, keď aj nie zjavne, ale tajne, bol presvedčený Slovák. Breznianska rímskokatolícka inteligencia plávala tiež v maďarónskych vodách, takže aj farár, aj kaplán – nútení najmä biskupom Vlkom – museli dosť často kázať a vôbec vykonávať náboženské úkony – kde sa len dalo – po maďarsky. Dedinčanovi Janovi Gregorovi, hoci maďarčinu perfektne ovládal, sa do maďarských kázni veľmi nechcelo, tým skôr, že dosiaľ kázaval len po slovensky vo svojom dovtedajšom pôsobisku. Čo teda robiť? Po dlhom uvažovaní sa odhodlal osobne predstúpiť pred osvieteného pána biskupa a prosiť ho o zmenu jeho fermanu, totiž o preloženie za kaplána na takú farnosť, kde by nemusel kázať po maďarsky.

Ohlásil sa teda s pokorným a skrúšeným srdcom v biskupskej kancelárii, žiadajúc audienciu u svojho ordinária. Po dlhšom čakaní sa konečne otvorili dvere biskupskej komnaty a úbohý Jano Gregor sa s tlčúcim srdcom hodil na kolena pred osvieteným pánom biskupom, sediacim na svojom biskupskom prestole, bozkajúc mu ruku, skrúšeným hlasom prosil ho, či by nebol taký milostivý a zmenil svoje rozhodnutie o preložení ho do Brezna za kaplána. Aby udel na primeranú strunu biskupovho myslenia i cítenia, Gregor sa odhodlal využiť vo svojej prosbe fortieľ, ktorým by získal biskupa pre jej prajné vybavenie. Totiž, v Brezne

¹⁰ Úradný výnos, vyhláška, obozník, rozpis činnosti.

¹¹ Milý synu.